

tésével. Vigh főgeológus úrnak, aki számomra az anyag kikölcsönzését lehetővé tette, külön is köszönetet mondok.

Ezt a fajt az *A. gaáli*-val szemben elől keskeny tépőfog jellemzi, melyen még a gyengébb *metaconid*ról, fejletlenebb *postendoconid*ról és szélesebb *taloid-gödör*ről kell megemlékezniem.

„*Ursavus*“ depéreti Schlosser.

A faj típusául szolgáló alsó tépőfog (4) minden tekintetben beleillik a fentiekben az *Agriarctos* nemről vázolt keretbe, részletek tekintetében viszont a tulságosan fejlett *metaconid*tól eltekintve az *A. vighi*-nél kezdetlegesebb fokón álló faj képét nyújtja, amit kisebb méretei is szépen igazolnak. Itt kell azonban megjegyezniem, hogy azok a maradványok, melyeket Depéret és Llucca (5) ehhez a fajhoz soroltak, valódi *Ursavus*-ra utálnak, tehát Schlosser *Ursavus depéreti*-jéhez aligha van valami közük.

„*Ursus*“ ehrenbergi Brunner.

Végül még Brunner-nek (3) ezt a görögországi fajtát kell megemlítenem, bár a lelet végleges rendszertani helye még jó ideig nem lesz végleg eldönthető, annál is inkább, hogy koponya-leletről van szó, míg az *Agriarctos*-ok kivétel nélkül alsó fogsorok, illetve fogak alapján kerültek be a rendszerbe.

(Készült a Magyar Nemzeti Múzeum Földtani és Őslénytani Osztályán.)

Irodalom.

1. Kretzoi M.: Xe Congr. intern. de Zool. 1927. 2. 1929. — 2. Kormos T.: M. kir. Földt. Int. 1913. évi jel. 1914. — 3. Kadic O. és Kretzoi M.: Barlangkut. 14—15. 1927. — 4. Schlosser, M.: Geol und Pal. Abh. (N. F.) 5. 1902. — 5. Depéret, Ch. et Llucca, G.: Bull. Soc. Géol. France (4) 28. 1928. — 6. Brunner, J.: Kosmos. 39. 1942.

KECSKÉK A MAGYAR DILUVIUMBAN.

Irla: Kretzoi Miklós dr.

(A XXIV. táblával.)

Jégkorszaki üledékeinkből eddig csak egy kecskeféléét ismertünk, a kőszáli kecskét, melyet *Capra v. Ibex ibex, ibex-severtzowi, alpinus, priscus*, vagy *carpathorum* néven sorol fel az irodalom. A másik kecskefaj, a valódi kecskék csoportjának a házi kecskék leszármazása szempontjából igen fontos új alakja, a régi gyűjtési anyagok revíziója alkalmából került kezembe a Nemzeti Múzeum Őslénytárában.

Az európai diluviális kőszálikecske-maradványok három csoportra oszthatók, még pedig úgy alakú sajátágaik, mint földrajzi elterjedésük és geológiai koruk alapján:

1. *C. (Aegoceros) camburgensis* T o e p f e r. Aránylag kistermetű alak, szarvcsapjai kevésbé elállóak. Eddig csak Thüringiából, riss-kori homokból ismerjük.

2. *C. (Ae.) cenomanus* F o r s y t h M a j o r-c a r p a t h o r u m K o c h-p r i s c u s W o l d r i c h. Nagytermetű alak, közepes terpesztésű szarvcsapokkal, az Alpok és Kárpátok övének würmkori és posztglacialis üledékeiből.

3. *C. (Ae.) cebennarum* G e r v a i s-p r i m i g e n i u s G e r v a i s. Nagytermetű alak, erősen terpesztelt szarvcsapokkal, a Francia középhegység (Cevennek, stb.) fiatal diluviumából.

A magyar jégkorszaki kőszálikecske-anyagban csak két lelet alkalmas a közelebbi meghatározásra: a Hidegszamosi csontbarlang anyaga, melyre annak idején K o c h A n t a l az *Ibex carpathorum* faját alapította és a Mussolini-barlang (Subalyuk) anyaga, ezt G y ö r f f y n é - M o t t l M á r i a dolgozta fel és utalta a *Capra (Aegoceros) ibex-sewertzowi*-alakkörbe. A többi lelet: Vértesszöllős, herculesfürdői Zoltán-barlang, Herman Ottó-barlang, Igric barlang, Ohába ponori barlang, Bervavölgyi-barlang, Szeleta-barlang, Büdöspeszt, Pilisszántói kőfülke, Ballavölgyi-barlang. Balla-barlang és aninai Bohuj-barlangé, részben még annak eldöntésére sem elégséges, vajjon kecske- vagy juh-maradványokkal állunk szemben.

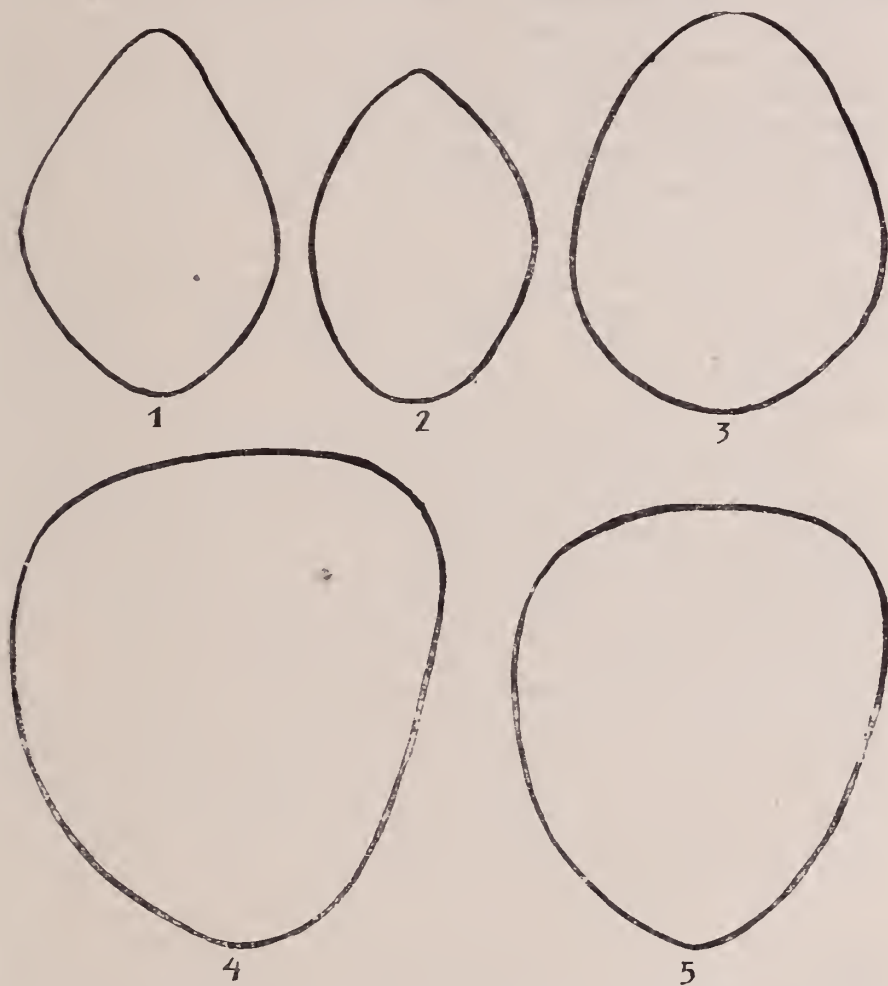
Leggazdagabb jégkorszaki leletünk, a hidegszamosi, úgy méreteiben, mint a szarvcsapok hajlásában, valamint szétágazásában teljesen beleillik az alpesi és morvaországi leletek adta keretbe, melyet a legrégebb, erre a csoportra alkalmazott nevet fogadva el, *C. (Ae.) cenomanus* F o r s y t h M a j o r-nak nevezhetünk. Hogy a nyugatalpi-kárpáti alak ennek a *C. (Ae.) ibex* L i n n é-től jól elválasztható önálló alfaja-e, ma még nem dönthető el; utóbbi esetben ez a tájfajta a prioritás értelmében a *C. cenomanus carpathorum* (K o c h) nevet kapná, miután a W o l d r i c h-féle elnevezés újabb keletű.

A Mussolini-barlang kőszáli kecskéje M o t t l M á r i a vizsgálatai szerint határozottan elüt úgy a *C. ibex*-től, mint a *C. priscus*-tól, viszont igen közel áll a nyugatkaukázusi *C. (Ae.) sewertzowi* M e n z b i e r-hez. Geológiai kora alapján ugyan közelednie kellene a camburgi alakhoz, a valóságban azonban ettől úgy méretre, mint alakra messzebb áll, mint a fiatalabb *carpathorum*-alakkörtől. Így nincs más választásunk, mint a leletet egyelőre további meghatározás nélkül hagyni, abban a reményben, hogy esetleg későbbi leletek alapján sikerülni fog ennek az alaknak a rendszertani helyét is kijelölni.

Áttérve a másik csoportra, a valódi kecskékre, előre kell bocsátanom, hogy ezek fosszilis leletei a házi kecskék leszármazása miatt, úgyszintén ritkaságuk miatt is különösen fontosak, ami a következőkből tűnik ki:

Házikecske-fajtáink három típusra vezethetők vissza. Az első típusba enyhén hátrahajló, nem csavarodott szarvú alakok tartoznak, a másodikba kifele csavarodott (homonymen pervertált) szarvú, a harmadikba a befelé csavarodó szarvú (heteronym) alakok. Az első típusba tartozik a svédországi (a *C. hircus* L i n n é típusa!), salzburgi kecske, stb. Ezekhez csat-

lakozik a cölöpépítmények *C. h. palustris*-a is. Ezt a típust a ma élő *C. aegagrus*-ra vezeli vissza a szakemberek legnagyobb része. A második típushoz a házi kecskék alig egy-két alakja tartozik (cserkesz kecske, a régi Mezopotámia kecskéinek egy része, stb.). Ezt egyenesen a *C. falconeri*-re, illetve *C. jerdoni*-ra vezetik vissza. Végül a harmadik típus magában foglalja az összes többi élő alakot, a régi Mezopotámia, Egiptom, a

1. kép. — *Capra zimmermanni* (1), *C. aegagrus* (2), *C. (Turus) pyrenaica* (3), *C. (Aegoceros) prisca* (4) és *C. (Ae.) ibex* (5) szarvcsapjának keresztmetszete (kb. $\frac{1}{5}$ term. nagys.).

prehisztorikus Európa, stb. kecskéit és a kihalt *C. adametzi* (= *C. prisca*) alakra megy vissza. Utóbbi felfedezéséig különben a *C. falconeri*-t tekintették a csoport vad törzsalakjának.

Az itt leírandó jégkorszaki kecske-lelet most a *hircus*-típus eredetére van hivatva fényt deríteni, amennyiben ez egész alkatában sokkal közelebb

állván a *hircus*-csoporthoz, mint a *C. aegagrus*-hoz, ennek a csoportnak a *C. adametzi*-től éppúgy, mint a ma élő vad formáktól egyaránt független eredetét a felső jégkorszakba viszi le.

A lelet egy kifejlett, de nem öreg bak koponyatöredéke a szarvcsapokkal (mindkettő hegye letörött), a Magyar Nemzeti Múzeum Földtani és Őslénytani Osztályának gyűjteményében.

Pontos lelőhelye ismeretlen; mint a legtöbb jégkorszaki tiszai leletnél, ennél sincs a község megadva, melynek határában találták, a csont megtartási állapota és a rajta tapadt üledék-anyag azonban biztosítja úgy a tiszamedri eredetet, mint a lelet korát; ugyanabból a wülm-kori kékes-szürke agyag-iszap-sorozatból származik, mint a Tisza medréből kimosott számtalan ősbövény, őstulok, óriásszarvas, gímszarvas, mammut, gyapjas orrszarvú, stb. maradvány.

A tiszai leletből következtetve a közepesnél nagyobb *hircus*-alakkörbeli, boltozott homlokú kecskével állunk szemben, szarvcsapjai elől-hátul kihegyesedő keresztmetszetűek, egyébként enyhén görbültek, erősen hátrafelé tartanak (a homloksík folytatásában fekszenek), nem csavarodottak, alsó felükben kb. 10^0 -os szögben tartanak szét, fölötté nagyjából párhuzamosak.

Szakasztott ilyen jellegeket mutató fiatal jégkorszaki leletet már Sickenberg is ismertetett az alsóausztriai Schleinbach felső löszéből(?), csakhogy *C. prisca* néven. Fiatalabb, prehisztórikus és történelmi korból származó, igen hasonló leleteket Niezabitowski írt le Lengyelországból, kiemelve, hogy ezek kívül esnek Adametz *C. prisca*-jának keretein (legulóbb Wodzicki foglalkozott a kérdéssel; ő a rendelkezésre álló gyenge anyagot megint a *C. prisca* alakkörébe utalta!).

A tiszai-schleinbachi alakkal való összehasonlításnál csak a valódi kecskék jönnek tekintetbe, ezek közül is csak a *C. hircus* s. str., *C. aegagrus* Gmelin, valamint a *C. adametzi* Kretzoi (= *C. prisca* Adametz et Niezabitowski nec Woldrich). Előbbitől, valamint élő és régebbi fajtáitól főleg a vad és domesztikált állat szokásos különbségei révén üt el, a *C. aegagrus*-tól rövidebb, kisebb görbületű, alig széltartó szarvcsapjai révén, míg a *C. adametzi*-től a csavarodás hiánya és a jelentéktelen divergenciaszög választja el élesen.

Mint látjuk, legkisebb az eltérés a *hircus*-csoporttal szemben, míg a másik két alak felé éles a határ. Ez viszont azt bizonyítja, hogy a *hircus*-körbeli házi kecskék a tiszai-schleinbachi jégkorszaki kecskefajjal állanak szorosabb genetikai kapcsolatban, szükségképpen tehát nem származnak a mai *C. aegagrus*-ból, mint azt mostanig hitték!

Ezt az új kecsketípust, melyet joggal nevezhetünk a *hircus*-csoport legősibb ismert tagjának, **Capra (Capra) zimmermanni** n. sp. néven önálló fajként vezetem be a tudományos irodalomba (holotípus a tiszai példány). Az új fajt Zimmermann Ágoston dr. ny. egyetemi tanár úr, a háziállat-anatómia fáradhatatlan és nagy eredményű magyar művelője tiszteletére neveztem el.

(Készült a Magyar Nemzeti Múzeum Földtani és Őslénytani Osztályán.)